

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 06390

REB SHELOMOH ALKABETS

S. Bernstein

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER

AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

ר' שלמה אלקביץ

דער שאַפער פון דער יידישער
"מאַרסעליעזע"

פון

ד"ר ש. בערנשטיין

איבערזעצט אין יידיש
פון שלמה סלוצקי

ניו-יאָרק

1958

ר' שלמה אלקביץ

דער שאַפער פון דער יידישער „מאַרסעליעזע“

אין דער יידישער געשיכטע איז שווער צו געפינען נאך אזא פאל פון נישט געהעריקער אַנערקענונג און אומדאַנקבאַרקייט ווי דער, וואָס מיר געפינען ביים יידישן פּאָלק אין זיין באַציאונג צום געטלעכן מקובל, ר' שלמה אַלקביץ, דעם מחבר פון דער וואונדער־תפילה „לכה דודי“.

דער וואונדערלעכער מיסטיקער, וואָס איז געווען אַ ברכה פאַר זיין פּאָלק, וואָס האָט פאַר אים געשאַפן אַ תפילה־געזאַנג, וואָס ברענגט ממש צו עלי־ת־נשמה דאָס גאַנצע פּאָלק, אַ תפילה־געזאַנג, וואָס גיט פולן קרעפטיקן אויסדרוק צו אַלע זיינע נאָ־ציאָנאַלע בענקשאַפטן און האַפענונגען, איז פון פּאָלק אויף אזא אומפאַרציילעכן אופן פאַרגעסן געוואָרן. ביי יעדער אַנדער קול־טור־פּאָלק וואָלט מען געשטעלט אַ דענקמאַל נאָך אזא גייסטיקן שאַפער און זיין נאָמען וואָלט איינגעקריצט געוואָרן אין די הער־צער פונעם גאַנצן נאַציאָנאַלן קיבוץ, ביי אונדז אַבער קלינגט דער נאָמען שלמה אַלקביץ כמעט פרעמד. זיין וואונדערלעכע שאַפונג האָבן מיר אַפּגעהיט, אים אַבער האָבן מיר פאַרלאָזן. ווען

ר' שלמה אלקביץ

נישט דער איינפאל פון דעם מחבר אליין אריינצוברענגען זיין נאָמען אין דער תפילה דורך ראשי-תיבות אין אָנהייב פון יעדן חרות, וואָלט אויך אַפילו דער נאָמען זיינער געבליבן פאַרהוילן פון אונדז.

גרעץ, וועלכער ווידמעט אים עטלעכע געציילטע שורות, רופט אים „צעדרייטער, לייכטזיניקער מענטש“ און דאָס איז אַלץ וואָס דער פּאָטער פון דער יידישער היסטאָריאָגראַפיע האָט צו זאָגן וועגן אַזאַ פּערזענלעכקייט. אין זיינע, גרעס טריט גייען, אַ חוץ אפשר דובנאָוו, אויך אַלע אַנדערע היסטאָריקער אונדזערע. אפילו אַ היסטאָריקער מיט אַזאַ ברייטן בליק און לויטערן באַגריף ווי ד״ר איתמר עלבאָגן, וואָס פאַרשט די יידישע תפילות מיט אַ טיפּער ליבע, אפילו ער, דערמאָנט ר' שלמה אַלקביץ כמעט פאַר-בייגייענדיק און פאַרגעסט דערביי נישט צו דערמאָנען, אַז „דער מחבר פון, לכה דודי“ איז געשטאַנען אין דער שפיץ פון אַ שולע (פון קבלה) וואָס האָט געבראַכט אַ סך שאָדן די יידן“.

אמת, ר' שלמה אַלקביץ איז געווען אַ מקובל און איז מיט לייב און לעבן געווען איבערגעגעבן צו דער לערע פון קבלה. אָבער מבטל זיין די פּערזענלעכקייט פון אַזאַ געטלעכן מחבר, דערפאַר וואָס ער איז געווען איבערגעגעבן צו געדאַנקען, וועלכע זיינען קעגן דעם געשמאַק פון דעם קריטיקער און היסטאָריקער, איז אַן אומרעכט און אַ זינד. אַ סך גרויסע שרייבער און דיכטער ביי אַנדערע פעלקער זיינען געווען גענייגט צו געדאַנקען און

מעשים, פון וועלכע די „גוטע געזעלשאַפט“ דערווייטערט זיך, דאָך זיינען זייערע נעמען און אַנדענק אַפּגעהיט געוואָרן ביים פּאָלק מיט כבוד און ליבע צוליב זייער גייסטיקייט און נאַציאָנאַלער שאַפּונגס-ווירקונג.

מיר האָבן דאָ פאַר זיך אַ מאַן אַ צדיק, אַ העכסט-עטישע פּער-זענלעכקייט, אַ משורר וועמעס שאַפּונג איז אויפגענומען געוואָרן מיט באַגייסטערונג אַלס פּאָלקס-תּפילה איבער דער גאַנצער וועלט נאָך אין זיין צייט און ביי זיין לעבן — און דאָ אַזאַ גרינגשעצונג צו אים אַליין, אַ מערקווירדיקער מוסטער צו וואָס פאַר אַ מדרגה פון שנאה מקלקלת את השורה, די שנאה צו קבלה האָט ביי אונדז געקענט דערגרייכן. עס איז אַ היסטאָרישער פּאַקט, אַז די „לכה דודי“-תּפילה האָט אַריינגעטראָגן אַ נייעם מאָטיוו אין דער פּסי-כיק פון יידישן פּאָלק. די דאָזיקע תּפילה האָט דערהויבן דעם שבת-געדאַנק צו אַן אַל-מענטשלעכן באַגריף אין דער גאַנצער אייראָפּעאישער קולטור, זי האָט געצונדן און געפאַנגען די הער-צער פון אַזעלכע וועלט-דיכטער ווי הערדער און היינע (דורך אַ טעות האָט היינע צוגעשריבן דעם שיר „לכה דודי“ צו ר' יהודה הלוי), וועלכע האָבן זי איבערגעזעצט און איר געגעבן אַ בכבודיקן אַרט אין דער וועלט-ליטעראַטור — און אַפילו אַט דער פּאַקט איז נישט געווען שטאַרק גענוג צו מלמד-זכות זיין פאַרן געקרוי-דעטן משורר, אַז זיין נאָמען זאָל, אין דער יידישער ליטעראַטור און יידישער געשיכטע, פאַרנעמען דעם פּלאַץ וואָס אים קומט.

ר' שלמה אלקביץ

ר' שלמה בן משה הלוי אלקביץ האט געלעבט אין זעכצנטן יארהונדערט און האט זיין לעבן פארבראכט אין סאלאניקי, אד-ריאנאפאל און צפת. אין צפת איז ער געווארן דער חבר און ראש פון דעם מקובלים-קיבוץ „סוכת שלום“, וועלכער האט דארטן אויפגעשטעלט פאר זיך זיין געצעלט און האט אין זיינע רייען געציילט אזעלכע געטלעכע מקובלים ווי ר' יוסף קארו, ר' משה קורדובירו, דער אר"י, דער של"ה הקדוש, ר' חיים וויטאל און די אנדערע לייבן פון דער גרופע. אין זיין יוגנט איז ער געווען א געטרייער תלמיד פון דעם מקובל ר' יוסף טאיטאצאק אין סא-לאניקי. ארום 1550 האט ער עולה געווען קיין ארץ-ישראל און דארטן איז ער פארבליבן ביז זיין טויט. מען דענקט, אז אין יאר 1575 האט ער נאך געלעבט און עס איז דא א גרונט צו דער השערה, אז ער איז געשטארבן אין אנהייב ניינציקער יארן פון יענעם יארהונדערט.

איין בולטער שטריך ציט זיך ווי א רויטער פאדעם דורך זיין גאנצן לעבן: א פלייסיקער שרייבער און פארטייטשער, א מחבר פון א גרויסער צאל ספרים, א מאן מיט א גרויסן נאמען וועגן וועמען יעדער איינער, אין די קרייזן פון די מקובלים און זייערע אנהענגער, האט גערעדט — איז ער אליין, תמיד, געשטאנען ווי אן א זייט, א מין רואה ואיבו נראה, וואס איז מיט אפענע אויגן פארזונקען אין פארשידענע וויזאנערישע חלומות. זייענדיק א ראש פון א ישיבה, וואס איז געשטאנען אין צפת אונטער זיין

פירערשאפט, פארפירט ער אַ פארטיידיקונגס־קריג קעגן די וואָס צווייפלען אין די סודות און פאַרבאַרגענע לערעס פון דעם „זוהר“ און זאַמלט אַרום זיך געטרייע תלמידים, וואָס טרינקען מיט דאַרשט זיינע רייד. זיין נאַמען וואַקסט און זיין השפעה פילט מען אין לעבן פון דער קהילה. ר' יוסף קאַרו, דער „בעל השולחן ערוך“ אליין, ווענדט זיך צו אים אין ענינים פון אויסטייטשונגען און דערקלערונגען אין די סודות־הקבלה, און ר' משה קורדובירו, זיין שוועסטערס מאַן, רופט אים: מיין רבי און מיין לערער.

גרויס באַוואונדערונג האָט זיין לערע אַרויסגערופן אין זיין סביבה, מער נאָך ווי באַוואונדערונג האָט ער אַרויסגערופן מיט זיינע מעשים און לעבנס־פירונגען. נייע מנהגים האָט ער איינגעפירט, כדי צו פאַרשפרייטן זיין לערע: ער פלעגט פאַרזאַמלען זיינע תלמידים און צוהערער אין זיין הויז אַרום זיין טיש און אונטער זיין אויפזיכט פלעגן זיי דיסקוטירן און ארטיילן די סודות־הקבלה, און ער אליין פלעגט, צו דער פאַרוואונדערונג פון זיינע תלמידים, זיך נאָך צוהערן פאַרטיפטערהייט, נישט נעמענדיק קיין אַנטייל אין די וויכוחים. עס פלעגט טרעפן, אַז ער האָט פלוצלינג איבערגעריסן דאָס לערנען און גערופן זיינע תלמידים מיטגיין מיט אים זיך משתטח זיין אויף די קברים פון רבי שמעון בן יוחאי און אַנדערע צדיקים און הייליקע. זיין נשמה האָט פון קיין רו נישט געוואוסט. ער האָט געמאַכט דעם איינגדרוק ווי ער וואָלט שטענדיק געזוכט אַן ענטפער אויף אַ פראַגע

ר' שלמה אלקביץ

וואָס עגבערט זיין מוח און רויבט פון אים אַוועק זיין רו. לעגענדן זיינען געשאפן געוואָרן אַרום זיין לעבן און אויך איבער זיין טויט איז געבליבן שוועבן אַ שאַטן פון אַ וואונדער־לעגענדע, פון אַן אייביקן סוד. קיינער ווייסט נישט ביז היינט צו טאָג וואו זיין קבר געפינט זיך.

אַ כאַראַקטעריסטישע דערשיינונג: די זעליקע לעגענדע, ווי די פּאַלקס־פּאַנטאַזיע האָט געשאפן וועגן דעם טויט פון רבי שלמה בן גבירול, די זעליקע לעגענדע איז אויך פאַרשפּרייט געוואָרן וועגן טויט פון אַלקביץ. איינער, אַן אַראַבער, אַזוי דער־ציילט די לעגענדע, האָט זיך מתקנא געווען אין ר' שלמהן פאַר זיין חכמה און טיפן וויסן, האָט ער אים געהרגעט און אים באַ־האַלטן אין זאַמד אונטער אַ פייגנבוים, וואָס האָט אינגיכן דער־וועקט שטוינונג, ביי דורכגייער, מיט זיינע וואונדערבאַרע פירות. מען האָט נאָכגעזוכט די סיבה און מען האָט געפונען דעם הרוג. אַ מערקווירדיקע לעגענדע, וואָס איז אַ פּראָדוקט פון דער גרויסער ליבע, וואָס דאָס פאַלק האָט געפילט צום משורר פון „לכה דודי“. דער פּאַלקס־ווילן האָט נישט געקענט שלום מאַכן מיטן געדאַנק, אַז זיין האַרצנס־אויסדערוויילטער זאָל שטאַרבן ווי יעדער פשוטער בשר־ודם, האָט ער דעם טויט זיינעם אַרומגעוועבט מיט דער דאָזיקער לעגענדע, מיט דער לעגענדע, וואָס די פּאַלקס־פּאַנטאַ־זיע האָט געשאפן אַרום דעם טויט פון רבי שלמה בן גבירול, דער קייניגלעכער פאַרשטייער פון נאַציאָנאַלן געניוס, וואָס אין

זיינע פיוטים האָט די הייליקייט פון די יידישע תפילות געפונען איר שענסטן אויסדרוק. דאָס יידישע פאָלק האָט פאַרשטאַנען אַלקביצן און די פון אונדזערע היסטאָריקער, וואָס האָבן זיין גרויסקייט נישט אָפּגעשאַצט, זיינען באַגאַנגען אַן עוולה נישט נאָר קעגן אים אַליין, נאָר אויך קעגן פּאַלקס-וויילן.

וואָס איז געווען יענע באַהאַלטענע שטרעבונג, וואָס האָט געלייגט אַיר חותם אויף דעם לעבן און פּערזענלעכקייט פון ר' שלמה אַלקביץ? אייניקע דענקען, אַז זיין האַרץ איז געווען אינ-גאַנצן איבערגעגעבן צו דער „קבלה מעשית“ און אָט דאָס האָט אים אויך געמאַכט אַרומצוגיין ווי אַ שאַטן און זיך אָפּזונדערן פון מענטשן. מען האָט נאָכגעזוכט און מען האָט געפונען זיין נאָמען אונטערגעשריבן אויף עפּעס אַ דאָקומענט וועגן אַ מעשה פון אַ „גלגול“, וואָס איז אַרויסגעטריבן געוואָרן פון אַ פּרוי און דאָס האָט געדינט ווי אַ באַוווּי, אַז דער תּכּלית פון זיין לעבן און דער עיקר פון זיין לערע איז געווען די „קבלה מעשית“. אַ שטוי-נענד-טרויעריק בילד! אַ דערהויבענע און גייסטיקע פּערזענלעכ-קייט, וואָס שאַפט אַ תּפּילה אין וועלכער, ווי יעדער איינער קען עס פּילן, עס שפּיגלט זיך אָפּ זיין גאַנצע אינערלעכע וועלט און נשמה, אַלע זיינע געפּילן און באַגערן — איז אין דעם דאָזיקן תּפּילה-געזאַנג זען זיי גאַרנישט אַזעלכעס, וואָס זאָל זיי קענען דערציילן וועגן מחבר, וועגן דער אינערלעכער וועלט אין וועל-כער ער האָט שטענדיק געלעבט, וועגן זיינע שטרעבונגען און

ר' שלמה אלקביץ

האָפּענונגען, אָבער צו נאַרישע דאָקומענטן אָנגעפילט מיט אַן אַ שיעור ווילדע און לעכערלעכע מעשיות וועגן גלגול־נשמות און סתם־משוגעתן — צו דעם באַציט מען זיך מיט געוואַלדיקן ערנסט און פון דעם וויל מען דערקענען דעם מענטש און זיך כאַראַקטער, דעם זעער און זיין לעבנס־טרוים. און מיט אַזאָ פאַרבלענדעניש זיינען געשטרויכלט געוואָרן אונדזערע בעסטע היסטאָריקער. נישט וויכטיק, וואָס דער מענטש האָט געטראַכט און געטאָן ביי זיין לעבן, וואָס איז געבליבן פאַרהילט און פאַרבאַרגן פון אונדז. דאָס וואונדערלעכע תפילה־ליד, וואָס איז פון אים געבליבן — דאָס איז זיין לעבן און אין דעם, נאָר אין דעם, דאַרפן מיר זוכן דעם מענטש און זיין נשמה.

אויב דער מענטש איז געגאַנגען אויף קרומע וועגן און האָט פאַרבלאַנדזשעט אין וויסטענישן — האָט ער אָבער אין דער וויסטעניש ליכט געפונען. נישטאָ דאָ מער קיין באַהאַלטענע וועגן און אויסטערלישע מעשים, נאָר נשמה־ליידן און נשמה־זוכענישן, וועלכע רייניקן דאָס האַרץ און נפש פונעם דענקער און שטרעבער און עפענען פאַר אים דעם וועג צום ברייטן ענדלאָזן רוים.

קבלה־מעשית! אויב מיר זאָלן באמת גלויבן, אַז די אַלע מעשים פון גלגולים־טרייבעריי און אַלע אַנדערע מעשים פון קראַנקהאַפטע אָבערגלויבנס זיינען געווען דער איינציקער אינ־האַלט פון שורש נשמה פון די בעלי קבלה מעשית, דעמאָלט דאַרפן מיר באַטראַכטן אַלע מקובלים, אָנהייבנדיק פון ר' יוסף קאָרו ביז

ר' שלמה אלקביץ

ר' נחמן בראסלאווער, ווי אַ באַנדע מכשפים, זנאָכערס, ווילדע מענטשן וועמענס נעמען עס איז נישט כדאי צו דערמאָנען אָפילו. אָבער דאָס איז דאָך אַן אַבסורד. די קבלה-מעשית איז געווען און איז, צו שטאַרקן דעם ווילן, דערהייבן די כוונה ביו דער העכסטער מדרגה, אַבסאָלוטע פאַרפאַלקאַמענונג און פולשטענ-דיקע גייסטיקע צוגרייטונג פאַר אַ באַשטימטן צוועק. דאָס איז דאָס קאַנצענטרירן דעם ווילן אַזוי שטאַרק, אַז ער זאָל מוזן קומען צו רעאַליזירונג. דער פּשט פון קבלה-מעשית איז דחיקת הקץ אין זינען פון ווילן און מענטשלעכער דערוואַכונג. אין אונדזער צייט וואָלטן מיר עס גערופן: ראַדיקאַלער שטרעבן, פאַרלאַנג פאַר עקסטערעמיטעטן. דער פולער אויסדרוק פון ר' שלמה אַלקביצעס „קבלה-מעשית“ איז דער שיר „לכה דודי“, דער איבערגאַנג פון אַבסטראַקציע צום קאַנקרעטן. זיין קלאַרער ציל איז געווען אַ ראַדיקאַלער רוף צו דער גאולה-פאַרקערפערונג ביי יידן. דער גאולה-געדאַנק — דאָס איז געווען דער שאַטן, וואָס איז שטענדיק נאַכגעאַנגען אַט דעם מענטשן פון מיסטעריען און וואונדער. מיט אַלע פיבערן פון זיין האַרצן איז ער איבערגעגעבן געווען אַט דעם ציל: ווי קען מען געפינען דעם שופּר של משיח און מיט אים אַריינשאַלן אין די אויערן פון פאַלק? שלמה אַלקביץ האָט דעם סוד געפונען. אין וואונדערלעכער באַהעפטונג האָט ער די אותיות איינע מיט די אַנדערע געשטעלט — און האָט זיי מיט זיין גרויסן גייסט באַלעבט. ער האָט אַריינגעפרעסט אין איין

תפילה די גאַנצע הייליקייט פון די ליידן, פון די עשרה הרוגי מלכות און ביז די שפּאַנישע אַנוסים, און עס איז געשען דער נס. די קבלה-מעשית האָט דאָ אַנטפלעקט דעם „סוד שבגבורה“. די שטימע איז דערהערט געוואָרן און דאָס גאַנצע פּאַלק האָט זיך אָפּגערופּן און האָט דערוואַכט צום לעבן. פון אַלע עקן פון גלות, פון צפת ביז פּראָג, פון מאַראַקאָ ביז פּוילן האָט זיך דורכגעטראָגן דאָס געזאַנג: „דערוואַך, דערוואַך ווייל ס'איז געקומען דיין ליכט!“ ביסלעכווייז דערגרייכט ער זיך באַגערטן ציל און דורך זעלישע זוכענישן קומט ער צום תּחיה-געזאַנג. אַ שיינעם מנהג האָט ער געפונען צווישן זיינע תּלמידים אין דער מקובלים-קבוצה אין צפת: זיי פלעגן אַרויסגיין מיט געזאַנג און פּרייד באַגעגענען די מלכת-א-שבת מחוץ לעיר. מען ווייט נישט צי ער אַליין האָט עס איינגעפירט דעם מנהג, אָבער עס איז זיכער, אַז ער האָט אַט די „שפּאַצירן“ דערמוטיקט און האָט זיי פּאַרוואַנדלט אין אַ מין פּאַלקס-פּראַצעסיעס, וואָס האָבן זיך אויסגעצייכנט מיט אַ באַזונדערער גייסטיקער לעבעדיקייט און האָבן פּאַרפּאַלגט אַ באַשטימטע טענדענץ. ווען ער האָט דערפילט, אַז די הייליקע קבוצה איז גרייט זיך צוצוהערן צו זיינע באַפעלן, טוט ער אָפּ אַ זאַך, וואָס אין פּלוג וואַלט עס באַדאַרפט אַרויסרופּן דערשטוי-נונג: אַט דער באַשיידענער, צוריקגעצויגענער מענטש קומט און איז קובע תּפילות צו קבלת-שבת פּאַר צפת און פּאַרן גאַנצן גלות. ער באַשטימט פּאַר דעם די מזמורים „לכו נרננה“. ער איז נישט

געווען דער איינציקער, וואָס איז געקומען מיט אַזאַ פּאָדערונג.
 עס זיינען געווען אַ סך אַנדערע, וואָס האָבן איינגעפירט אַדער
 געפרוּאוּט איינפירן תּפּילות פּאַר קבלת שבת אין ארץ־ישׂראל
 און אין גלות. אָבער צוליב אומבאַוואוסטע סיבות האָט זיי דאָס
 פּאָלק נישט אָנגענומען. צו אַלקביצן אָבער האָט דאָס פּאָלק זיך
 צוגעהערט (און דאָס זיינען דאָך אַט יענע תּהילים מזמורים, וואָס
 נישט ער און נישט אַנדערע פון די גדולי־הדור האָבן פּאַרפּאַסט!)
 אויפן באַפעל פון דעם וואונדערבאַרן צפתער מקובל, האָט דאָס
 פּאָלק מיט אַ ציטער פון פּרייד אויפגענומען דעם קלאַנג פון די
 תּפּילות אונטער די שיינע ארץ־ישׂראל־הימלען — יענע אַלטע
 תּהילים־געזאַנגען — ווי זיי וואָלטן אויפגעוועקט אַ נייע פּאַר־
 באַרגענע סטרונע אין די פּאַרטרויערטע הערצער:

לכו נרננה לה' נריעה לצור ישענו —
 נקדמה פניו בתודה בזמרות נריע לו, —
 שירו לה' שיר חדש, שירו לה' כל הארץ. —
 ה' בציון גדול ורם הוא על כל העמים. —

קומט לאַמיר זינגען צו גאָט, לאַמיר שאַלן
 צום פעלז פון אונדזער הילף. —
 לאַמיר קומען פאַר זיין פנים מיט דאַנק, מיט
 געזאַנג לאַמיר שאַלן צו אים. —

ר' שלמה אלקביץ

זינגט צו גאָט אַ נײַ געזאַנג, ס׳זינגט צו גאָט
די גאַנצע ערד.

גאָט איז גרויס אין ציון, און ער איז דערהויבן
איבער אַלע פעלקער.

(יידיש פון יהואש)

צו אָט די באַקאַנטע מזמורים האָט ער אויך צוגעגעבן זיין
אייגענעם דימענט. דאָס איז געווען דער צויבער-שליסל, וואָס
האָט אויפגעפנט די הערצער ביי אַלע קינדער פון פּאָלק. דאָס
„לכה דודי“ געזאַנג האָט אָנגערירט און געמאַכט אויפציטערן די
סטרונע פון איביקייט ביים פּאָלק. אין אים רגע האָט אַלקביץ
זיך קונה-עולם געווען און מיטאַמאַל איז ער געוואָרן דער שר-
האומה.

אמת, דאָס יידישע פּאָלק האָט פון דור-דורות געהיט דעם
שבת און אים באַצירט מיט פאַרשיידנערליי קרוינען. אָבער אַלקביץ
האָט אַנטדעקט זיין ציל און דעם סוד פון זיין קיום. ער האָט
באַהעפט דעם שבת-געדאַנק מיטן גאולה-געדאַנק און דעם נצח
שבנצח אין דעם פּאָלקס-ווילן. אויב דאָס איז „קבלה“ לאַמיר
זי אָננעמען און אויב אין דער קבלה איז פאַראַן וועלכע-ניט-איז
אידיע פון „טאַט“, איז דער שיר „לכה דודי“ די גרעסטע היס-
טאָרישע טאַט, וואָס האָט פאַר זיך פּלאַץ געפונען אין יידישן
לעבן אין מיטלאַלטער. דאָס איז געווען די גייסטיקע רפואה-

ר' שלמה אלקביץ

שלימה, וואָס די געשיכטע האָט געבראַכט דעם יידישן פּאָלק קעגן דעם טיפּן בראַך, וואָס די שפּאַנישע אינקוויזיציע און דער גלות ספרד האָט געשאַפּן אין זיין גוף און נשמה.

דער גאולה־געדאַנק, וואָס איז געווען פאַרבונדן מיט דער אייביקער שבת־קדושה, איז צוריקגעבראַכט געוואָרן צום פּאָלק און ווידער האָט זיך די פּאָלקס־דערקענטעניש אָנגענומען מיט פרישע כוחות אויפן וועג צו זיין גאַט און צו זיין צוקונפט.

דער שיר „לכה דודי“ איז די שענסטע לעגענדע אין אונדזערע גלות־געשעענישן און עס איז דעריבער נישט קיין וואונדער וואָס אַרום דער פּערזאָן פון זיין מחבר זיינען געבויט געוואָרן אַזעלכע שיינע און צאַרטע לעגענדעס סיי ביי זיין לעבן און סיי נאָך זיין טויט. דער שיר „לכה דודי“ איז נישט געווען דער שיר פונעם יחיד. פון אים האָבן אַרויסגעשטראַלט דער גייסט פון דער צייט און די שטרעבונגען פון דור. ער איז נישט געבוירן געוואָרן ווי אַן אַבסטראַקטע תפילה. ער איז באַשאַפּן געוואָרן דורך דעם ברויז און פּערמעטאַציע פון לעבן. די אַלע שטרעבונגען, פּאַסירונגען און גייסטיקער געמיט פון דער אומה אין יענער צייט, דער גליי־ענדיקער באַגער ביי די יידישע פּאָלקס־מאַסן צו דערלייונג, דאָס אַלץ האָט געפונען אַ פולשטענדיקן און לעבעדיקן אויסדרוק אין דעם, מיט אייביקייט געבענטשטן, שיר פון דעם צפתער מקובל. טעג פון גרויסן נסיון זיינען אַנטשטאַנען פאַר די בני־הגולה, יעדער טאָג האָט געבראַכט נייע ידיעות וועגן די וואונדערבאַרע

ר' שלמה אלקביץ

אויפטואונגען פון דון יוסף הנשיא. דער הערצאג פון נאקסוס. אָט איז געקומען די ידיעה, אַז ס'איז שוין פאַרעפנטלעכט געוואָרן דער דעקרעט פון סולטאַן, וואָס גיט איבער אין רשות פון דון יוסף: טבריה מיט אירע זיבן דערפער „כדי צו גרינדן אין יענעם באַצירק אַ יידישע מדינה“. מאחורי הפרגוד איז פאַרשפרייט גע- וואָרן אַ ידיעה, אַז דער מדינה־געדאַנק ווערט געשטיט פון דער רייכער און איינפלוסרייכער יידישער פרוי, דונה חנה גראַציע, מיט גרויסע סומען געלט, און אַז קיין טבריה איז שוין אַפילו גע- קומען דעם נשיאס שליח, ר' יוסף אבן אַדריט, אונטערצואיילן די אַרבעט. אין יאָר 1564 איז פאַרענדיקט געוואָרן דאָס בויען פון די מויערן אין טבריה. אַזוי דערציילט אונדז ר' יוסף הכהן אין „עמק הבכא“: „און אין פארלויף פון איין יאָר איז טבריה אויפגעבויט געוואָרן און די גאַנצע אַרבעט איז פאַרענדיקט און פאַרפעסטיקט געוואָרן אין חודש כסלו שנת שכ"ה, און די מויערן פון שטאָט האָבן פאַרנומען אַ שטח פון 1,500 איילן אין קריית. און דון יוסף האָט באַפוילן און מען האָט פאַרפלאַנצט אַ סך מוילבער־ביימער צו האַדעווען די זייד־ווערים, אויך האָט ער באַפוילן צו ברענגען פון ספרד וואָל פאַר קליידער, כדי אַריינצושפינען און אַריינוועבן עס אין די מלבושים, וואָס וועלן געמאַכט ווערן אין ווענעציע“. פון שטאָט צו שטאָט ווערן צעטראַגן די בשורות און ווערן אויפ- גענומען פון יידן מיט פרייד און פחד, מיט האַפענונג און צווייפל. עס גייט פון האַנט צו האַנט דער אויפרוף פון נשיא דון יוסף צו

אלע יידן אין גלות, זיי זאלן זיך אומקערן און עולה זיין אין זייער פאטערלאַנד און ער ווענדט זיך „צו יידן בעלי־מלאכות און פאר־שיידנערליי אַרבעטער עולה זיין און געבן דעם לאַנד אַ תיקון דורך באַזעצן עס“. די ציטערדיקע און שרעקעדיקע קהילות פאַרהאַלטן זיך מיט אַ באַזונדערער פאַרזיכטיקייט צו די וואונדער־געשעע־נישן. נאָר די מקובלימשע פאַנאַטיקער, די „בעלי קבלה־המעשית“, זיי האָבן נישט מורא און ציטערן נישט — און וועקן דאָס פאַלק צו שאַלונג און וועלט־פרייד.

ווער וואָלט עס געגלויבט, אַז דווקא דער מקובל ר' יוסף קאַרו, דער מענטש וואָס האָט געטראַכט נאָר וועגן גאָט און איז געווען אַזוי ווייט פון פאַליטיק און מלוכה־ענינים, אַז דווקא ער וועט זיין פון די ערשטע צו קעגנשטעלן זיך די רבנים און ראשי־הקהילות און וועט מיט אַזאַ פעסטן ווילן קומען און שטיצן יוסף הנשיא און זיין רוף. ר' שלמה אַלקביץ, דער פריינט און בן־בית פון ר' יוסף קאַרו, איז געווען דער וואָס האָט זיך צוגעהערט און האָט אויפגענומען די דערמוטיקנדיקע בשורות. און אַזוי קומט דער צפתער מקובל און רופט אויס:

מקדש מלך עיר מלוכה,
קומי צאי מתוך ההפכה,
רב לך שבת בעמק הבכא,
והוא יחמול עליך חמלה.

ר' שלמה אלקביץ

מקדש פון מלך, גאטס שטאָט און גאָטס הויז.
קום פון צעשטערונג און חורבן אַרויס;
גענוג דיר שוין זיצן אין טאָל פון פֿיין
און ער וועט אויף דיר זיך מרחם זיין.

התנערי מעפר קומי,
לבשי בגדי תפארתך עמי,
על יד בן ישי בית הלחמי,
קרבה אל נפשי גאלה!

שטיי אויף, טרייסל אָפּ פון זיך ערד און שטויב,
טו אַן דיינע פּראַכטיקע קליידער פון לויב;
דורך דודן פון בית-לחם הויז,
דערגרייך מיין זעל און לייז זי אויס.

די הייליקע קהילות שטייען צווישן האָפענונג און יאוש, אַ
געפיל פון אייביקן פחד האַלט זיי אָפּ פון באַטייליקן זיך אין די
מעשים פון יוסף נשיא, ווייל לויט דער דערקלערונג פון יענער
צייט „שטעלט דער נשיא אין סכנה נישט נאָר זיך אַליין, נאָר דאָס
פאָלק חלילה“. ר' יוסף הכהן דערציילט וועגן דער קעגנערשאַפט
וואָס האָט זיך דערוועקט ביי די טערקן קעגן דער בויאונגס־באַ־
וועגונג פון דער שטאָט. דער צפתער מקובל ווערט נאָך מער אויפ־

ר' שלמה אלקביץ

געבראָכט און רופט די צעשפרייטע שאַף פון ישראל צו געזאַנג
און געבעט :

והיו למשטה שוטיך,
ורחקו כל מבלעיך,
ישיש עליך אלהיך
כמשוש חתן על כלה.

און דיינע באַרויבער וועלן ווערן צערויבט,
און דיינע פאַרשלינגער — דערווייטערט, צעשטויבט ;
דיין גאַט וועט זיך פרייען איבער אונדז אַלע,
ווי ס'פרייט זיך דער חתן איבער זיין כלה.

ימין תשמאל תפרוצי
ואת אדני תעריצי,
על יד איש בן פרצי.
ונשמחה ונגילה.

אויף רעכטס און אויף לינקס וועסטו זיך טון שפרייטן
און גאַט וועסטו דינען אין לויבן און פריידן,
דורכן מאַן פון דוד בן ישיש הויז
וועט זיין אונדזער שמחה ליכטיק און גרויס.

ר' שלמה אלקביץ

אויב מען באשולדיקט די בעלי הקבלה, אז זיי האבן אנדערש
נישט געקאנט אויסדריקן זייערע געדאנקען סידן דורך אן א
שיעור פוסטע ווערטער — איז אבער שווער צו זאגן, אז מען
קען געפינען נאך א ליטערארישע שאפונג, וואס זאל ארויסברענגן
גען א וועלט מיט אינהאלט אין אזא וואונדערלעך קורץ-געפאס-
טער פארעם, לייכטן סטיל, און וואס פארמאגט אין זיך אזוי פיל
אויסדריקלעכקייט און קרעפטיקייט, און אזא מערקווירדיק קאנ-
צענטרירטע צמצומדיקייט, ווי אט דער פראכטפולער שיר לכבוד
דער מלכה שבת.

עס איז נישט נייטיק צו דענקען, אז דער משורר האט גע-
שעפט זיין טיפן גייסט אין לעבנס-קראפט דווקא נאך פון די דע-
מאלט-עקזיסטירנדיקע געשעענישן פון דער גאולה-באוועגונג,
וואס האט אויפגעשטורעמט די קהילות, כאטש די געשעענישן מיט
זייערע שאטנס קוקן ארויס פון צווישן די צויבער-שורות, ער איז
געווען דער רוף און אויפלעב פון דעם עצם גאולה-געדאנק, פון
דעם עצם יידנטום און זיין שטרעבן. אין דער וואונדערבארער
שנעלקייט און שטארקער באגייסטערונג מיט וועלכער די תפילה
איז אנגענומען געווארן אין אלע עקן פון גלות ווי דער בת-קול
פון דער אומה, ווערן פאר אונדז אנטפלעקט יענע געהיימע כוחות,
יענע באהאלטענע גורמים, וועלכע האבן אין זייער צייט באשאפן
ביי יידן די כתבי הקודש און האבן געמאכט פון פאלק און ספר
„גוש אחד“, איין צונויפגעשמאלצענעם פאראייניקטן גוף.

אין דעם שיר „לכה דודי“ איז אין איין מאַמענט אַנטפלעקט געוואָרן די ביבלישע שאַפונגס-קראַפט פון דעם יידישן פּאָלק, און די ברענענדיקע פונקען פון אַט דעם גרויסן פּלאַם, וואָס האָבן אַריינגעשפּריצט אין דעם האַרץ פון גלות, און באַווירקט דעם גאַנצן גייסטיקן לעבנס-גאַנג פון פּאָלק.

„לכה דודי“ איז דער נייער נוסח פון „שיר השירים“, וואָס איז אַנטפלעקט געוואָרן מיט אַ קורצער שנעלקייט און האָט מיט איין שפּרונג געפאַנגען דאָס האַרץ פון דער אומה מיט אַ געטלעכען צויבער ווי אין די אַלטע צייטן. אַ נייער און באַנייענדיקער גייסט האָט באַצוואונגען די גאַנצע מחנה. די קבלה, וועלכע האָט שוין לאַנג דערגרייכט איר לעצטן קריזיס, וועלכע האָט שוין דערגרייכט צום מצב פון געדאַנקען-פאַרשטאַפונג און התנוונות של יצירה, האָט אַנטדעקט אין זיך נייע כוחות. אַ דאַנק דער פּאָלקס-דערוואַ-כונג איז זי געוואָרן אַ לעבנס-געזאַנג און איז אַזוי אַרום ניצול געוואָרן פון אונטערגאַנג.

דער וואונדער-שיר פון ר' שלמה אַלקביץ האָט באַשאַפן דעם גייסטיקן באַזיס פאַר די משיח-באַוועגונגען און די פּאָלקס-עליות קיין ארץ-ישראל, וועלכע האָבן אויפגעלעבט צענדליקער יאָרן שפּעטער נאָך זיין פאַרשפּרייטונג. ער האָט אויסגעפּלאַסירט דעם וועג און צוגעגרייט די הערצער פאַר דער אַנטוויקלונג פונעם גאולה-געדאַנק און זיין פּאָלקאַמער פאַרגעטערונג פון ר' משה

ר' שלמה אלקביץ

קורדיבירו ביו שבת־צבי און פון דעם אר"י הקדוש ביו ר' חיים
משה לוצאטו.

צוויי וואָגיקע היסטאָרישע מאַמענטן אין דער ייִדיש־נאַציאָ־
נאַלער וועלט זיינען אויפגעקלערט געוואָרן. פון איין זייט האָט די
קבלה, וואָס אַ דאַנק איר לערע איז ארץ־ישראל פאַרוואַנדלט גע־
וואָרן אין אַ גייסטיקן באַגריף, וואָס שטייט העכער פון צייט און
רוים, וואָס איז נישט קיין קערפער און האָט נישט קיין קערפער־
לעבן אויסזען, געענדערט איר געשמאַק און האָט אויפגענומען די
ירושלים של מטה ווי אַ געאַגראַפישן באַגריף פון אַ „שטאָט וואָס
שפרייט זיך אויס אויף רעכט און לינק“. פון דער צווייטער זייט
האָט ער, דער שיר, אַרויסגעבראַכט און פראַקלאַמירט די פול־
שטענדיקע אייניקייט צווישן דעם שבת און דער גאולה, צווישן
רעליגיע און נאַציאָנאַליזם, וועלכע זיינען פאַרוואַנדלט געוואָרן
אין איין אידיע. ווידער איז אין אונדזער געשיכטע דערשינען אַ
פאַראייניקט פאַלק מיט אַ פאַראייניקטן ווילן, וואָס אין אַ באַשטימ־
טער שעה האָט עס זיך צוזאַמענגעשלאָסן מיט די געטלעכע קולות
וואָס רופן: ע ל ו .

ערשט איצט פאַרשטייען מיר און פילן די גרויסקייט פון דעם
דאָזיקן מאַן און זיין גייסט. איצט ערשט איז פאַר אונדז קלאַר
געוואָרן דער סוד פון זיין גרויסער און אייביקער פאַפולאַריטעט:
ר' שלמה אַלקביץ האָט געגעבן די יידן אַ „מאַרסעליעזע“...

לכה דודי

פון ר' שלמה אלקביץ

(איבערזעצט אין יידיש פון י. י. שווארץ)

קום אַרויס אַקעגן כלה, געליבטער מיין,
און לאַמיר דעם שבת מקבל־פנים זיין!

„שמור וזכור“ — ביידע מיט איין מאַל
האַט אונדז געלאַזט הערן דאָס געטלעכע קול.
גאַט איז איינער און זיין נאַמען איז איינער
אין רום און אין לויב, און ווייטער קיינער.

צו באַגעגענען שבת — קומט, לאַמיר גיין,
ווייל ער איז דער קוואַל פון ברכה אַליין.
געקרוינט פון אַנהייב אַן, פון לאַנג,
ענדציל פון באַשאַף און ערשטן געדאַנק.

מקדש פון מלך, גאַטס שטאַט און גאַטס הויז,
קום פון צעשטערונג און חורבן אַרויס;

ר' שלמה אלקביץ

גענוג דיר שוין זיצן אין טאל פון פיין
און ער וועט אויף דיר זיך מרחם זיין.

שטיי אויף, טרייסל אָפּ זיך פון ערד און שטויב,
טו אָן דיינע פראַכטיקע קליידער פון לויב;
דורך דוד פון בית־לחם הויז,
דערגרייך מיין זעל און לייז זי אויס.

דערוואָך, דערוואָך אין דיין ליכט און פראַכט,
שטיי אויף און לויכט אין דער פינצטער פון נאַכט;
דערוואָך פון דיין שלומער און רייד געזאַנגען,
גאַטס כבוד אויף דיר איז אויפגעגאַנגען.

ניט ווייס מער בושה, זאַלסט מער זיך ניט שעמען —
וואָס ביסטו געפאַלן, וואָס טוסטו זיך קלעמען?
מיין אַרעם פאַלק צו דיר טוט זיך קערן,
און די שטאַט אויף איר באַרג וועט אויפגעריכט ווערן.

און דיינע באַרויבער — וועלן ווערן צערויבט,
און דיינע פאַרשלינגער — דערווייטערט, צעשטויבט;

ר' שלמה אלקביץ

לכה דודי

(שבת־הימנע)

פון ר' שלמה אלקביץ

(פריי איבערזעצט אין יידיש פון אברהם רייזען)

גי, מיין פריינט, מיט גרויס פארלאנגען,
כלה־שבת צו אַמפּאַנגען !

היט, געדענק — די צוויי געבאַטן
האַט אין איינס אונדז גאַט געבאַטן.
גאַט איז איינער, הויך־דערהויבן
אין זיין רום, און פראַכט און לויבן.

גי, מיין פריינט, א. א. וו.

קומט אַנטקעגן שבת, ברידער,
זאיז דער קוואַל פון גליק און לידער,
גאַר פון אַנהייב וועלטס באַנייען
האַט ער זי געקרוינט אין רעיון.

גי, מיין פריינט ...

ר' שלמה אלקביץ

קעניג — שטאַט, פון הויך פאַרערונג —
קום אַרויס פון דיין צעשטערונג,
שוין גענוג אין טאַל צו זיצן —
גאַט וועט דיר מיט רחמים שיצן.

גי, מין פריינט ...

וואַרף אַראָפּ פון זיך די זאַמדן,
קלייד זיך אַן אין פראַכט־געוואַנדן,
דורך בן ישי, קעניג דוד
ווער דערלייזט אין ליכט און כבוד.

גי, מין פריינט ...

וועק זיך אויף, דערוואַך צו שיינען,
ווייל די טעג צו לייכטן זיינען ;
וועק זיך, וועק זיך, רייד אין לידער —
גאַטס גענאַד אַנטפלעקט זיך ווידער.

גי, מין פריינט ...

בויג זיך ניט־ביו איצט פאַרשעמטע,
גלייך זיך אויס־פאַראַכט־פאַרקלעמטע ;

ר' שלמה אלקביץ

אלע אַרעמע־לייט — דיר טרויען,
ווען דיין שטאַט הויבט אָן זיך בויען ...

דיינע רויבער־זיי צעלויפן,
דיינע שעדיקער־אַנטלויפן ;
דו און גאַט — נאָך ליידן אלע —
פרייען זיך ווי חתן־כלה.

גיי, מיין פריינט ...

רעכנטס און לינקס באַקומסטו קרעפטן
מיט דיין גאַט וועסט זיך באַהעפטן,
און משיח־קומען וועט ער
וועלן מיר ערשט זינגען שפעטער.

גיי, מיין פריינט ...

גאַט־געקרוינטע, קום אין שטראַלן,
אויך מיט שמחה און מיט שאַלן —
צווישן פעלקער — גאַטס־באַליבטע
קום דו כלה, קום געליבטע ...

גיי, מיין פריינט ...

1947

לכה דודי

פון ר' שלמה אלקביץ הלוי
(איבערזעצט אין יידיש פון צבי שטאָק)

קום מיין פריינט, קעגן דער כלה דיין,
לאַמיר דעם שבת מקבל־פנים זיין.

אַפהיטן און געדענקען אין איין געבאַט
האַט אונדז געלאָזט הערן דער געאיינציקטער גאַט;
גאַט איז איינער און זיין נאַמען איז איינער
צו זיין שייַן־געלויבטן נאַמען איז ניט גלייך קיינער.
קום מיין פריינט ...

אַנטקעגן דער מלכה־שבת קומט, לאַמיר גיין,
ווייל זי איז דער קוואַל פון בענטשונג אַליין;
פון אַנהויב, פון אַמאַל, געקרוינט אין איר ציר.
דער סוף פון אַ טאַט מיט אַ מחשבה אַפריער.
קום מיין פריינט ...

דו הייליקטום פון קיניג, מלוכה־שטאַט גרויס,
שטיי אויף, גיי אַמאַל שוין פון חורבן אַרויס;

ר' שלמה אלקביץ

גענוג דיר שוין צו זיצן אין דעם יאָמער־טאָל ;
און ער, גאָט, וועט זיך דערבאַרעמען איבער אונדז
ווי אַמאַל.

קום מיין פריינט ...

טרייסל־אַפּ זיך פון שטויב, שטיי־אויף, —
טוֹאַן דיינע פראַכטיקע קליידער, מיין פאַלק ;
דורך דעם זון פון ישי, בית־לחם, דער שטאָט,
גענעען צו מיין זעל, דערלייז, אַ, גאָט !
קום מיין פריינט ...

דערוואַך, דערוואַך, דיין ליכט קומט־אַן ;
שטיי־אויף באַשטראַלט מיט ליכט אויף דיין טראַן ;
וואַך־אויף, וואַך־אויף, רעד מיט געזאַנג,
גאָטס פראַכט איבער דיר האָט אַנטפלעקט זיך
שוין לאַנג.

קום מיין פריינט ...

שעם זיך ניט, און ווער ניט פאַרשעמט,
וואָס בויגסטו זיך אַן, און ברומסט אַזוי פאַרקלעמט ?

ר' שלמה אלקביץ

אין דיר טוען זיך שיצן מיין פאלקס אַרעמעלייט
און די שטאַט וועט ווידער ווערן געבויט און באַנייט.
קום מיין פריינט ...

און אַלע דיינע רויבער וועלן ווערן צו רויב ;
אַלע דיינע פאַרדאַרבער — דערווייטערט, צו שטויב !
עס וועלן זיך פרייען איבער דיר גאַט און אַלע
ווי עס פרייט זיך אַ חתן איבער זיין כלה.
קום מיין פריינט ...

רעכטס און לינקס זאַלסטו זיך שטאַרקן און שפרייטן
און גאַט צו פאַרערן זאַלסטו זיך גרייטן ;
דורך דעם מאַן, דעם זון פון פרץ־שטאַם,
און לאַמיר זיין לוסטיק און פריילעך אַן צאַם.
קום מיין פריינט ...

קום אין פרידן, דעם מאַנס קרוין־געשאַנק,
אויך מיט פרייד און מיט הילכיקן געזאַנג,
צו דיין אויסדערוויילט פאַלק, די גלויביקע אַלע,
קום־זשע, כלה, קום־זשע, כלה.
קום מיין פריינט ...

